

Parteneriatul pentru pace: necesitate și exigențe

- referat prezentat în cadrul Simpozionului „Noul concept NATO – Parteneriatul pentru pace” organizat între 21-23 februarie 1994 de Fundația Hanns Seidel (Biroul din București) și PNȚCD (după referat sunt postate agenda întrunirii și lista participanților)

O alternativă optimă – Parteneriatul pentru pace

Oficializat cu nici două luni în urmă, Parteneriatul pentru pace a devenit deja o componentă instituțională a realității politico-militare. Ca oricare altă mutație majoră din viața internațională, Parteneriatul pentru pace reprezintă – iată, inclusiv la Simpozionul de azi – obiectul unor analize de detaliu. Sunt studiate depotrivă implicațiile și viabilitatea, ca și oportunitatea și finalitatea lui într-o lume în care rânduieșile politice și militare par a sta mai mult sub zodii fatidice dramatice. Analizii militari și politici au dat deja răspunsuri, chiar dacă fără un consens deplin, la multe dintre întrebările pe care noul concept le suscită. Dintre ele găsesc că cel puțin două trebuiesc puse și în cadrul dialogului nostru.

Mai întâi, în ce măsură Parteneriatul pentru pace reprezintă soluția optimă într-un context politico-militar internațional precum cel actual. Personal cred că această alternativă este de departe cea mai potrivită contextului dat. Este deja știut că în chiar Declarația finală a Summit-ului din 10-11 ianuarie 1994 de la Bruxelles Parteneriatul pentru pace a fost identificat cu însăși nevoia de înnoire a Alianței, în consens cu schimbările de pe continentul nostru dar și ca răspuns la apariția în același spațiu a altor surse de instabilitate, tensiune și conflict. Adaptarea rolului și structurilor cât și dezvoltarea a ceea ce documentele Summit-ului au definit drept o „identitate europeană de securitate și apărare în formare” constituie o prioritate a eforturilor Comandamentului Alianței.

La patru ani de la căderea Zidului Berlinului, Europa trece prin criză. Entuziasmul „triumfului democrației” s-a estompat aproape. Marile probleme ale noilor democrații din Est sunt date din ce în ce mai mult de problemele economice și de resurecția naționalismului. Naționalismul și conflictele etnice au dus deja la două războaie mondiale. Dacă Europa se îndreaptă spre încă unul în acest secol depinde – așa cum avertizau, grav dar și realist, în toamna trecută, analiștii NATO – dacă Occidentul va înțelege să se aplece în măsura în care se cuvine, și înainte de a fi prea târziu, asupra cauzelor potențialei instabilități și ale conflictului. Vestul nu trebuie să se amăgească că problemele violentelor conflicte naționale sunt exclusiv ale Balcanilor. Înainte de toate, se conchidea, evenimentele din fosta Iugoslavie subliniază modul în care războiul continuă în absența unei structuri de securitate în funcțiune. Și, iată, la câteva luni, șefii de stat și de guvern participanți la reuniunea de la Bruxelles propun instituirea Parteneriatului pentru pace ca un pas făcut și în considerarea „aparității și altor semne de instabilitate, tensiune și conflict”.

Realitatea din spațiul fostei Uniuni Sovietice a fost și ea un factor la care inițiativa Parteneriatului s-a raportat, consfințindu-și și din această perspectivă rațiunea, demonstrând că este de departe preferabilă unei extinderi premature a NATO. Este un fapt aproape sigur că în cazul unei asemenea lărgiri țările fostei URSS și-ar fi întărit

sentimentul că sunt izolate premeditat și încercuite de forțe ostile. Nu este deloc greu de înțeles, bunăoară, cam ce apă la moara hodorogită a unora ca Jirinovski ar fi dat o asemenea alternativă. Ca să nu mai vorbim de reacțiile deloc previzibile ale Armatei Rusiei. Pe bună dreptate, referindu-se recent la această armată, macată încă de nostalgia Armatei Roșii, șeful statului major al armatei franceze, amiralul Lanxade, se întreba dacă ea ar fi, într-o situație limită, sprijinitoarea unei democrații ipotetice, necunoscute ei sau aliata naționalismului extremist generat de dificultăți economice și de anumite frustrări și umiliri. Necunoscutele unei asemenea ecuații nu pot decât să îndemne la prudență. Cu atât mai mult cu cât spațiul CSI este, cu deosebire după alegerile parlamentare din Federația Rusă, tot mai complicat. O analiză recentă a situației fostelor republici sovietice făcută în cadrul Senatului american vorbește de îndoieli tot mai mari generate de plecarea reformiștilor din Guvernul rus, ca și de existența unui pericol real ca în Rusia să se declanșeze haosul. Există de asemenea temeri serioase că Parlamentul de la Kiev nu va ratifica acordul ruso-ucraineano-american asupra eliminării rachetelor nucleare ucrainene și că Rusia și Ucraina se găsesc într-o criză potențială.

În instituționalizarea Parteneriatului pentru pace cred, asemeni care au vorbit deja, că s-a procedat în mod optim și atunci când s-a optat pentru un start egal pentru toate statele dornice să adere la el. S-a spus, pe bună dreptate dar și cu o oarecare întârziere, că admiterea prealabilă a țărilor Grupului de la Vișegrad ar fi ridicat o nouă barieră, o nouă „cortină de fier”, s-ar fi născut o seamă de suspiciuni dăunătoare climatului de încredere, atât de necesar stabilității și unității europene.

Parteneriatul este în același timp o etapă obligatorie, care nu poate fi sărită, în procesul evolutiv, de durată, al extinderii NATO către noile democrații din Est. Evoluția graduală se impune chiar și dacă am avea în vedere numai criteriile organizatorice. Conectarea unui sistem politico-militar al unui stat la un organism atât de complex precum NATO presupune o serie de adaptări prelabile ale celui dintâi care să-i asigure un minim de compatibilitate cu structura și funcțiile celui de-al doilea. Atari puneri de acord, de o varietate atât de mare, la nivel politic, economic, militar – al „doctrinei”, al instruirii personalului, dotării cu tehnică și armament, apropiate standardelor Alianței – nu pot fi făcute de la o zi la alta și, în consecință, integrarea de la o zi la alta nu este nici ea cu puțință. Încât sunt de părere că rațiunile organizatorice sunt cel puțin la fel de relevante în probarea necesității Parteneriatului ca etapă intermediară în procesul înglobării democrațiilor central și est europene în sistemul NATO de securitate colectivă. Începând cu constituirea Celulei de coordonare de la Mons și terminând cu ducerea acțiunilor de luptă în operațiuni comune de apărare, măsurile de ordin organizatoric au o însemnătate aparte în reușita unei colaborări ca aceea la care ne referim.

Parteneriatul pentru pace – exigențele unei competiții

Desființarea la începutul anului 1991 a Organizației Tratatului de la Varșovia, consecință imediat a colapsului blocului comunist european, a pus fostele țări membre ale Tratatului în situația de a-și redefini politica de apărare și securitate națională. După deruta primului moment, urmată de constatarea, în al doilea moment, că soluția alianțelor de securitate

regională nu poate fi viabilă pe un continent bulversat de revoluțiile anticomuniste, devenise tot mai evident că alternativa era apropierea de sistemul de apărare colectivă a democrațiilor occidentale. Pașii de cele mai multe ori convingători pe care aceste țări i-au făcut pe calea reformelor democratice și economice au făcut ca Occidentul să întâmpine aceste evoluții.

Apogeu al acestei deschideri, documentele Reuniunii de la Bruxelles (Declarația șefilor de stat și de guvern, Documentul-cadru și Invitația) au valoarea unei chemări lipsită de echivoc făcută „tuturor celorlate state CSCE” de a se alătura Parteneriatului, ca un prim pas spre integrarea treptată în Alianța Nord Atlantică.

Înainte de a încerca un răspuns la întrebarea dacă este sau nu Parteneriatul pentru pace o competiție, și dacă este care ar fi criteriile și exigențele ei, trebuie spus că angajarea cu o prestație corespunzătoare în noua inițiativă a NATO constituie o șansă istorică irepetabilă pentru reintrarea României în normalitate. Este șansa revenirii țării în rândul democrațiilor din care în urmă cu jumătate de veac a fost scoasă cu tancurile. Fructificarea ei depinde desigur și de disponibilitatea comunității internaționale, cu deosebire a democrațiilor din Vest, dar hotărâtor va fi efortul propriu, puterea noastră de a înțelege ce avem de făcut și, mai ales, de a face ce trebuie făcut.

În legătură cu întrebarea dacă Parteneriatul este o competiție ori o simplă conclucrare la capătul căreia toți partenerii vor intra oricum în NATO, cred că am putea porni de la prevederile punctului 13 al Declarației de la Bruxelles potrivit cărora „Participarea activă în cadrul Parteneriatului pentru pace va juca un rol important în procesul evolutiv de extindere a NATO”. Formularea neechivocă „participarea activă” este indubitabil o condiție primară a acceptării în NATO. Dacă la noi cineva nu înțelege, ori din varii motive se face că nu înțelege acest adevăr elementar (dar fundamental în logica Parteneriatului), este sigur că nu va înțelege nici că în chiar acest timp interesele României pot fi salvardate sau compromise. Prezența la simpozion a reprezentanților unor state partenere României în noua inițiativă de pace nu poate justifica încercarea de a edulcora una sau alta dintre realitățile, din adevărurile noastre mai puțin confortabile. „Minciunile patriotice” nu-și au, altfel spus, rostul. Mai ales dacă credem – și credem – în șansele noastre.

Criteriile cursei pentru securitate națională în care și noi ne-am angajat, semnînd deja la 26 ianuarie Documentul-cadru de aderare, sunt precise și exigente. Pe unele România le poate atinge în timp relativ scurt, pe altele va trebui s-o facă cu eforturi sporite și pe termen mai lung comparativ cu celelalte țări. Încă de la enunțarea lor, partidele opoziției parlamentare, fără vreo excepție, și le-au asumat fără nicio reținere. Aproape la fel au stat lucrurile și în cazul armatei și al actualei majorități parlamentare, deși câteva observații se impun și vor fi făcute în continuare.

Într-o evaluare sumară a capacității noastre de a răspunde criteriilor amintite este necesar, cred, să se pornească de la luarea în considerare a exigențelor de natură politică pe care drumul spre NATO le presupune. Astfel, Documentul-cadru are în vedere între altele necesitatea unor pași hotărâți în democratizarea societății și promovarea drepturilor și

libertăților fundamentale. Evoluția societății românești de după decembrie 1989 vedește o opțiune clară a acesteia pentru valorile libertății și democrației. Deși cu unele inconsecvențe, forțele politice ale țării au o prestație constantă în folosul democratizării vieții sociale. Este necesar, cu toate acestea, ca Parlamentul României, instituția fundamentală pentru dezvoltarea democratică, să-și consolideze prestigiul și rolul în acest proces. Am în vedere înainte de toate ca funcționarea lui să fie ferită de orice nouă vicieră prin malversații de procedură și aritmetice din partea majorității parlamentare. Aceleiași majorități, Președinției și Guvernului i se cere să se delimiteze neîntârziat de grupările extremiste, cu care încă fac o alianță neonorantă pentru ei și păgubitoare pentru țară, să le izoleze și să le împiedice accesul la putere. Șansele noastre depind și de acest imperativ. Ca și de înțelegerea faptului că primirea în NATO nu este numai un obiectiv al armatei – eu cred chiar că el este o prioritate mai ales a forțelor politice, un interes al înseși societății românești – și că, prin urmare, el depinde în mare măsură de capacitatea lor de a conștientiza că intrarea într-o normalitate deplină a vieții noastre politice este astăzi esențială. Din păcate însă, ca să dau un singur exemplu, tratînd nesincer și lozincard, cu vădite calcule electorale, problematica atât de necesarului pact politic și social, forțele politice de la guvernare au amânat această normalitate.

În ceea ce privește criteriile politico-militare, și în particular cele militare, este de subliniat însemnătatea aparte pe care Documentul-cadru o dă asigurării controlului civil asupra forțelor armate – sens în care este de observat că dacă formal acest control este realizat, în privința exercitării lui efective mai este încă de lucrat. Am în vedere, de exemplu, tolerarea și uneori chiar încurajarea în armată a unor manifestări naționalist-extremiste ori nostalgic-comuniste. Este acesta un semn că nici în armată procesul de reformă nu a străbătut încă întregul drum. Cu toate acestea, mai ales în ultimul timp, conducerea armatei, conducerea militară a ei, face dovezi tot mai convingătoare asupra disponibilității de a înscrie definitiv armata pe sensul evoluțiilor istorice. Relevant mi se pare, de exemplu, că în timp ce secretarul de stat pe probleme de apărare și relațiile internaționale (personalitate civilă desemnată de partidul de guvernare) încerca, cu prilejul unei recente declarații publice, să acrediteze ideea că un criteriu decisiv (și în mare măsură suficient) al primirii în NATO ar fi „ieșirea României la mare”, specialiștii și comandanții militari (între ei dl col Rotaru, șeful Direcției de analiză politică și relații internaționale a Ministerului) nu ezită să recunoască preeminența criteriilor politico-militare, chiar și atunci când unele din ele nu ne sunt neapărat favorabile. Este de aceea un fapt pozitiv că la nivelul conducerii armatei realismul ia locul tot mai mult comportamentului partizan politic. La același nivel se impune însă și o grijă mai constantă pentru aducerea sistemului militar la o compatibilitate cât mai mare cu cel al statelor membre NATO. În privința preocupării pentru perfecționarea personalului militar și a adaptărilor structural-organizationalice trebuie recunoscut că de multe ori declarațiile o iau înaintea faptelor. Dată fiind noua realitate politică spre care România tinde să se integreze este nevoie de elaborarea doctrinei militare și a legislației de apărare și siguranță națională corespunzătoare acestei realități. Dacă până acum, la patru ani de la revoluție, a fost posibil ca o lege atât de importantă ca legea apărării să nu fi parcurs nici jumătate din procedurile de adoptare, este evident că acum lucrurile trebuie schimbate.

După cum trebuie intervenit cu maximă responsabilitate și în cazul bugetului de apărare. Desigur că aici nu pot fi făcute miracole. A înceta însă finanțarea falimentului economic, acolo unde el încă mai este subvenționat, și a găsi disponibilități pentru apărare este un minim necesar. S-a spus, cu prea puțină justificare, că startul egal în Parteneriat este dovada peremptorie a egalității șanselor candidaților. În fapt însă, deși ușor paradoxal, tocmai această egalitate face startul și șansele inegale. România alocă pentru apărare, de pildă, de aproape cinci ori mai puțin decât Ungaria. Este acesta un start egal în condițiile în care României i se cere, deplin firesc, aceeași „participare activă” ca și Ungariei? Evident că nu este și de aceea efortul nostru trebuie sporit. Este știut, totodată, că dacă în domeniul dotării cu armament și muniție de infanterie și artilerie, al tehnicii de aviație și al unor categorii de blindate situația este în general pozitivă, în cazul tancurilor și tehnicii de transmisiuni sunt necesare ameliorări serioase.

La nivelul principiilor generale ale politicii sale externe România va trebui să aibă cu prioritate în vedere identificarea strategiei optime prin care să-și poată consolida securitatea națională. Optînd pentru Parteneriatul pentru pace, diplomația română va avea nevoie mai mult ca oricînd de consecvență și suplețe. La Bruxelles, se știe, a fost reiterată ideea că prezența substanțială în continuare a Statelor Unite în Europa reprezintă un fapt de o importanță deosebită a legăturii dintre aliații transatlantici, dar a fost enunțată concomitent și nevoia de întărire a pilonului european al Alianței prin intermediul Uniunii Europene Occidentale – care se dezvoltă tot mai mult, s-a mai spus, ca braț înarmat al Uniunii Europene. Echilibrul spre care se tinde în ecuația Statele Unite – Uniunea Europeană, redefinirea acestor raporturi, este un element de care politica noastră externă va trebui să țină seama. România, asemeni celorlalte țări foste socialiste, trebuie să-și sporească eforturile pentru integrarea în structurile europene. În acest fel, extinderea Uniunii Europene va crește la rîndul ei presiunea pentru parteneriat și, în perspectivă, pentru extinderea NATO. Dacă aceste țări intră în Uniunea Europeană, ele vor putea opta și pentru intrarea în UEO. Astfel, ele vor obține garanții de securitate de la principalele puteri europene și de la principalii aliați ai Statelor Unite.

România va trebui să fie, în sfîrșit, o prezență activă, interesată tocmai prin îndreptățirea ei istorică indiscutabilă, în realizarea „Proiectului Balladur al Pactului de stabilitate”, vizînd dezamorsarea tensiunilor ce ar putea apărea cu privire la problemele de frontieră sau ale minorităților.

Aceste au fost câteva din considerațiile pe care le-am crezut utile discuției noastre. Am făcut-o cu încrederea – împărtășită, nu mă îndoiesc, și de dumneavoastră – că Parteneriatul pentru pace poate să fie decisiv în consolidarea păcii internaționale. Al treilea război mondial, războiul rece, s-ar încheia, în sfîrșit cu victoria democrației asupra totalitarismului. Iar dreptatea ar fi tot mai mult de partea celor care în definiția pe care Clausewitz a dat-o războiului au descifrat și mesajul: „Nu continuați politica prin mijloace militare, căci războiul a devenit atît de nimicitor încît poate distruge politica însăși, civilizația și omenirea în general.”

**Noul Concept NATO – Parteneriatul pentru pace
Programul simpozionului
Hotel Dorobanți, 21 – 23 februarie 1994**

Luni, 21.02.1994

20:00 – 22:00 - Cocktail

Marti, 22.02.1994

9:30 – 10:00 – Deschiderea simpozionului: **Horst Kossak**, directorul Biroului Hanns Seidel din București; **Gheorghe Ceaușescu**, coordonator de program

10:00 – 10:30 – **Corneliu Coposu**, Președintele PNȚCD, senator: **Rolul NATO în menținerea păcii**

10:30 – 11:00 – **Teodor Meleșcanu**, ministrul Afacerilor Externe al României: **Parteneriatul pentru pace: refuz sau șansă**

11:00 – 11:30 – Reprezentantul Ambasadei Germaniei

11:30 – 12:00 – Pauză de cafea

12:00 – 13:00 – Discuții

13:00 – 15:00 – Pauză de prânz

15:00 – 15:30 – **Constantin Dudu Ionescu**, deputat: **Parteneriatul pentru pace – Parteneriatul pentru democrație**

15:30 – 16:00 – **Valerian Stan**, membru al Comitetului de coordonare al Alianței Civice: **Parteneriatul pentru pace – necesitate și exigențe**

16:00 – 16:15 – **Ghenadi Altuhov**, Prim secretar al Ambasadei Ucrainei

16:15 – 16:30 – Pauză de cafea

16:30 – 18:00 – Discuții

Miercuri, 23.02.1994

9:30 – 10:00 – **Emil Constantinescu**, Președintele CDR: **Importanța conceptului de parteneriat pentru pace**

10:00 – 10:30 – **Colonel Gheorghe Rotaru**, șeful Direcției de analiză politică și relații internaționale a MAPN: **Aspecte militare ale Conceptului NATO Parteneriatul pentru pace**

10:30 – 11:00 – **Comandor Ilie Manole**: **Parteneriatul pentru pace, securitate națională, conexiune**

11:00 – 11:30 – Pauză de cafea

11:30 – 13:00 – Discuții

13:00 – 15:00 – Pauză de prânz

- 15:00 – 15:30 – **Petre Roman**, Președintele PD, deputat: **Probleme de ordin practic ale realizării Parteneriatului pentru pace în țara noastră**
- 15:30 – 16:00 – **Ion Rațiu**, Vicepreședinte PNȚCD, deputat: **România și Parteneriatul pentru pace**
- 16:00 – 16:30 – Pauză de cafea
- 16:30 – 17:30 – Discuții
- 17:30 – 18:00 – Închiderea simpozionului; concluzii

**Noul Concept NATO – Parteneriatul pentru pace
Programul simpozionului
București, 21 – 23 februarie 1994**

Corneliu Coposu – Președintele PNȚCD
Horst Kossak – Directorul Biroului Hanns Seidel din București
Teodor Meleșcanu – Ministrul Afacerilor Externe al României
Emil Constantinescu – Președintele CDR
Col Gheorghe Rotaru – Șeful Direcției de analiză politică și relații internaționale a MApN
Petre Roman – Președintele PD
Ion Diaconescu – Prim-vicepreședinte PNȚCD
Ion Rațiu – Vicepreședinte PNȚCD
Valentin Gabrielescu – Secretar general PNȚCD
Ioan Lup – senator PNȚCD
Dinu Patriciu – PL 93
Nicolae Cervenii – PNL-CD
Sergiu Cunescu – Președinte PSDR
Ana Blandiana – Președinte AC
Karely Szabo – UDMR
Gabriel Țepelea – Vicepreședinte PNȚCD
Mircea Ciumara – deputat PNȚCD
Radu Vasile – senator PNȚCD
Adrian Severin – deputat PD
Valerian Stan – membru al Comitetului de coordonare al AC
Constantin Dudu Ionescu – deputat PNȚCD
Tudor Dunca – deputat PNȚCD
Ioan A Mureșan – deputat PNȚCD
Iulian Crețu – Viceprimar al Capitalei
Gheorghe Cristea – deputat PNȚCD
Valentin Argeșanu – deputat PNȚCD
Vasile Lupu – deputat PNȚCD
Remus Oprea – deputat PNȚCD
Reprezentanți ai ambasadelor țărilor foste socialiste
Reprezentanți ai ambasadelor țărilor membre NATO